

Grigorij Zinovjev

## Ett minnestal över Plechanov

[ Ur tidskriften *Zimmerwald* nr 8 1919 sid 497-501. I denna version har stavningen moderniserats något, främst stavningen av ryska namn, f ö är texten oförändrad. Först följer här tidskriftens inledning.]

Efter ett nu utgivet ryskt arbete är *Zimmerwald* i tillfälle återge något ur det instruktiva eftermäle vår kamrat Zinovjev ägnade den i fjol avlidne ryske högersocialisten Plechanov inför Petrograds sovjet. Ehuru dödsfallet inträffade för ett år sedan, förtjänar dock eftermälet läsas, dels därför att den dödes väldiga gärning för proletariatet alltid är aktuell bland socialister, dels för att det visar de förkättrade bolsjevikernas tolerans och erkännansamhet mot en betydande man, även fast han på senare år svikit den förr gemensamma saken.

Efter att ha beklagat, att de revolutionära arbetarna ej kunde följa den döde läraren till graven, sedan han 1914 förklarat, att detta historiens gräsligaste krig var ett rättvist krig fortsatte talaren:

De första åren av Plechanovs litterära verksamhet och uppblomstringen av densamma inföll under den tryckande reaktionen, under en tid då, den enskilde revolutionären krossades av tsarismen; när den dåvarande monarkins väg var sållad med galgar, då det syntes som om allt varit hopplöst arbete i Ryssland. Under en tid, då döden var det enda visa för arbetet i revolutionens tjänst, lyfter P. ett nytt banér: upptäcker den ryska arbetarklassen.

Då vi firade Marx 100-årsdag var jag tvungen att citera Rosa Luxemburgs sats som hon adresserade till Marx. Hon sade, att Marx gjort en stor upptäckt för människosläktet i det han upptäckte arbetarklassen; uppfann den som en ny kategori, som den kraft vilken för mänskossläktet framåt. Detta hade sin stora riktighet vad Marx angår. Angående Plechanov måste man ändra satsen och säga, att han *upptäckte den ryska arbetarklassen*. Numera är det svårt att förstå att detta var en uppenbarelse då P. yttrade, att ”den ryska revolutionen kommer att segra endast som en arbetarklassens revolution eller också kommer den aldrig att segra”!

Nu, då vi har en arbetarklass på många miljoner, som under loppet av 12 år bevisat sin historiska roll genom tvenne storartade revolutioner, är våra arbetares revolutionära roll fullständigt uppenbar. Men att för mer än 30 år tillbaka, då det endast fanns en liten obildad hop arbetare, att redan då tro och förklara arbetarklassens kommande hegemoni i en storartad folkrörelse var P:s stora merit...

Jag upprepar att P. upptäckte den ryska arbetarklassen. Från 1880 förblev han under tre decennier trogen denna sin grundidé. Och, kamrater, vi måste för en minut förflytta oss till den tidens atmosfär för att kunna uppskatta hans förtjänster. I denna sal finns många som levat i emigration. Även på min lott har fallit några år av detta liv, men vad betyder vår emigration mot den som P. fick uppleva! I 30 år har han tillsammans med Axelrod varit en biltog man. När vi kom utomlands, hade vi redan våra illegala tidningar, vi korresponderade med arbetarna i Ryssland, vi var ej mera en liten grupp — vi var en myckenhet efter 1905. Men försök försätta eder i de förhållanden som rådde för 30 år tillbaka. En liten grupp revolutionärer utkastade i främmande land utan minsta ljusning till ett bättre i hemlandet, genomgående en massa personliga försakelser... Plechanov svalt under många år i utlandet och blev därtill utskrattad av den dåtida revolutionära intelligensen som inte trodde på arbetarklassen. Och P. är stor därigenom, att han under den tid, då arbetarklassen nyss började

visa livstecken, när han endast märkte en enda svala, som ännu ingen sommar ger, att han då trodde på denna arbetarklass och då redan förkunnade dess kommande hegemoni; han blev stor då han blev hatad av hela det egendomsägande Ryssland. Hela bourgeoisin och de s. k. revolutionärerna, vilka nog räknade sig som socialister men i verkligheten ej skakat av sig bourgeoisins gamla Adam.

P. hade lyckan att se hur det frö han sått grodde och gav riklig skörd. Till honom kommer i hans landsflykt på 1900-talet den första plejaden av arbetarklassens kommande ledare med Lenin och Martov i täten. De infann sig utomlands och åtog sig redigeringen av den första revolutionära tidningen, i vilken de bästa programartiklarna härrör från Plechanovs penna.

Vi vet, att den senare förnyade mensjevnikredaktionen i Iskra under första revolutionen utgav en hel rad artiklar ur den förra Iskra, men den utgav ej P:s glänsande artiklar, vilka tjänade som bas för utbyggnaden av en rad taktiska åtgärder av revolutionens verkliga ledare.

1901, då arbetarrörelsen ännu var ytterst svag, då enstaka terroristdåd ansågs avgörande, då de flesta ej trodde på att arbetarklassen skulle bli en allvarsam faktor i den närmaste framtiden, fortsatte P. att upprepa detsamma: arbetarklassen kan ensamt överta hegemonin i denna rörelse! Han som marxist-lärd, kammarteoretiker om man så vill, han som 1901 suttit utomlands i 30 år, uppställde frågan om gatustrider, sysslade speciellt med militära spörsmål, skrev i Iskra artiklar om att gatustridens taktik bör inläras, huru ståltrådsstängsel skall anbringas m. m. Då skrattade förnuftigt folk åt P. och lyckönskade varann med att ej vara lik denne syndare och dåre som sysslade med sådana bagateller sona frågan om gatustrider. Men P. blev stor därigenom, att han 1901, fyra år före vår första revolution (när revolutionen vinner blir alla revolutionärer) under en tid av den mörkaste reaktion förklarade han för vårt lands samt den övriga världens arbetare, ”att utan er diktatur kan ni ej störta bourgeoisin; man bör ej glömma att grundfrågorna i vårt liv avgöres med vapen i hand, man bör lära sig gatustridens betydelse och dess taktik”.

Se här kamrater, varför vi högaktar Plechanov! Huru stora hans synder under senaste åren än må ha varit, så kvarstår dock det han gjort i kampen mot idealrevisionismen, kvarstår till alla delar även som något oförgätligt. Och inom detta område gjorde han mer än någon annan marxistteoretiker efter Engels' död.

I fråga om internationalismen, den fråga som för närvarande står främst på dagordningen, har han ävenledes inlagt ett stort arbete. Då på 89 års kongress frågan om allmän strejk framställdes som ett medel mot kriget, hörde P. till dem som uttryckte sig bestämt och säkert. Ni minns hans sats som citerades i en rad arbeten, när han vände sig till tyskarna, till de dåvarande tyska socialdemokraterna, sägande: Skynda och kom till oss i Ryssland! Edra soldater skall där mötas som väntade gäster. Ställ tsarismen på den anklagades bänk, slå den för huvudet! Besegrande Ryssland kan ni rädda Ryssland genom att störta absolutismens förtryck!

Villkoren var andra, förhållandena var annorlunda då, men för P. var det klart, att det kan förekomma fall vid vilka ett utländskt inbrott av segrare kan föra det besegrade landet framåt. Och P. uppträdde även under rysk-japanska kriget som nederlagsönskare. Ni minns den oförglömliga scenen, när han vid Amsterdamkongressen under nämnda krig skakade hand med den japanske socialisten Katajama, ni minnes hans artiklar i dåvarande Iskra, vari han predikade det tsaristiska Rysslands besegrande. Dåvarande villkor var naturligtvis andra, men frågan om den internationalistiska metoden stod på samma fot då som nu. Och P. förstod att situationer kan förekomma vid vilka man ej kan handleda sig med att ”då det är mitt fädernesland, måste jag stödja dess regering”.

1905 efter det P. gått från oss, efter det han slitit sig ifrån arbetarerörelsen, efter det han fördömt den stora arbetarresningen i Moskva i december detta år med den kälkborgerliga, schablonmässiga själlösa frasen ”man borde ej ha gripit till vapen”, blev det tyst kring honom en tid, men det dröjde inte länge förrän han steg fram, och detta i anledning av att en fransk tidning genom en enquête gjorde frågan om socialisternas förhållande till fäderneslandet och speciellt till det kommunistiska manifestets grundteser att ”arbetarna ej har något fädernesland” aktuell. Han var en av de få europeiska socialister som sade: Ja, denna sats, utslungad iv Marx och Engels för 60 år sedan, kvarstår i sin fulla kraft. Proletären har intet fädernesland.

Några av Marx' lärjungar såsom en Bebel, vilken redan då gled åt höger, försökte tolka denna marxiska sats så att den hade berättigande till anno 48; då hade arbetaren intet fädernesland efter som han inte hade rösträtt utan levde som en slav, icke ägande den minsta rättighet, men nu då proletariatet har fått valrätt och äger väldiga organisationer, när det har något mer att förlora än sina bojor, nu har kantänka Marx' sats föråldrats. Sådan var grunduppställningen bland alla den andra Internationalens koryfärer. Men t. o. m. efter 1905, efter det han skilts från den ryska arbetarklassen, sade Plechanov: Nej, nu mer än någonsin är Marx' ord sanna: proletariatet har intet fädernesland!

Jaurés svarade på enquêten, att Marx' ord endast var en pessimistisk fras, helt enkelt ett bittert ord fällt i förargelsen gentemot bourgeoisin. Men Plechanov svarade, att det ej var någon polemisk fras utan den heligaste sanning, att proletariatet ej äger något fädernesland utan erhåller ett fädernesland först genom socialismen.

Nät revisionisterna på 90-talet kom fram med frågan om revision av marxismens program, då Bernstein lyftes på sköld och förklarades för den nya rörelsens profet, var P. den förste som satte sig emot, medan Kautsky var tveågsen. P. var den förste som tog den kastade handsken, den förste som förklarade marxismens överlägsenhet över revisionismen och härigenom har han inte endast gjort sig förtjänt av vårt tack utan av hela Internationalens.

Vid Köpenhamnskongressen korsade P. sin klinga med socialnationalisterna, som representant för internationalismen. Detta var hans svanesång som internationalist. Det var året, då vi tillsammans brottades med mensjevikerna och jämte P. utgav i Petrograd ”Stjärnan och Tanken”.

Under loppet av många år var den nu döde den mest framstående representanten för den kämpande marxismen, som han själv brukade uttrycka sig. Och efter Marx och Engels var P. onekligen den främste, den mest bildade och talangfullaste representanten för marxismens idéer i hela Internationalen...

Kamrater, då nu här i dag jordfästes liket av vår gamle lärare, och mången av oss genomlever en tragedi, därigenom att begravningen ödesdigert nog måste försiggå under dessa omständigheter, nödgas vi göra klart för oss själva att denna tragedi ej är Plechanovs personliga, utan en tragedi för en hel mängd av den andra Internationalens representanter, och det gör oss synnerligen ont att den andra Internationalens bästa krafter går i graven och att det endast återstår något som kan kallas ogräs; ömkliga Scheidemän av olika språk och olika land.

Det som verkligen var stort i den andra Internationalen och dess bästa krafter har gått i graven under detta krig. Minns namnen Jaurés. Vaillant, Keir Hardie och nu Plechanov. Vi känner det som de sista trådarna, som binder oss vid det förflutna, nu skulle ha brustit. Här försiggår ett sorgespel för ett helt led kämpar, vilka haft sina stora förtjänster i det förflutna och vilka vid sitt livs afton genomlevat den största tragedi, bestående däri att de ej kunnat förstå att socialismen kommit.

Vi har mycket gott att tacka andra Internationalen för, i synnerhet för vad den uträttat på upplysningens område och i arbetarklassens rent organisatoriska frammarsch, ty med den är

förknippad en rad av namn som ingen kan stryka bort... Men ändå är andra Internationalen något förgånget, något som dör bort under våra ögon. Häri består Plechanovs tragedi. Samtidigt är det ett helt led fredliga lärares tragedi, vilka under en lång period kämpade för revolutionen med pennan i hand, men då det blev frågan om att kämpa med vapen i hand lämnade sina platser och därigenom kom att stå emot arbetarklassen.

Det oaktat skall vår arbetarklass aldrig glömma Plechanovs förtjänster, som den franska arbetarklassen heller aldrig skall glömma den gamle kommunarden Vaillants stora förtjänster, ehuru han på slutet av sina år bringade, den franska arbetarklassen såväl som hela Internationalen mycket ont, därigenom att han med hela sin själs styrka predikade chauvinism i Frankrike.

Redan nu, då vi befinner oss i den mest brinnande kamp, när vi ej kan efterge något ens åt de döda, i detta ögonblick då man av Plechanov gjort ett vapen emot oss, när den kontra-revolutionära Retsj hade rätt att på Plechanovs kista nedlägga en krans med påskrift: "Åt fäderneslandets hederlige son", redan i detta ögonblick har vi tillräckligt objektivitet för att kunna säga: ja, Plechanov bragte arbetarklassen på senare tider en stor skada, men han besitter även stora oförgätliga förtjänster dem ingen någonsin kan fränkänna honom och för vilka vi och endast vi högaktar honom...

Plechanovs verkliga förtjänster, som en stor revolutionär, som den store förkunnaren av den internationella revolutionen, kan ej i dag bli understrukna av dem som begraver honom... Här och endast här i vårt arbetarsamhälle kan spåren av hans stora verkliga revolutionära arbete bli erkända.

Under våra ögon bortdör ett helt led av gamla socialister; men under våra ögon fördes också den tredje Internationalen och jag är övertygad om att denna tredje International snart skall utgöra den allra mäktigaste faktorn i historien.

Vi tror, vi när en brinnande tro på att denna International skall förhjälp oss fram till socialismens fullständiga seger, ej endast i vårt land utan i hela världen...